

VALERIUS M. CIUCĂ

Valerius M. Ciucă s-a născut în 1960; licențiat în drept (1984), doctor în drept (1997) (Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași); judecător la Judecătoria Suceava (1984-1989); judecător militar la Tribunalul Militar din Iași (1989-1990); profesor la Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași (1990-2006); bursă de specializare în drept privat la Universitatea din Rennes (1991-1992); conferențiar universitar la Universitatea Petre Andrei din Iași (1999-2002); profesor asociat la Université du Littoral Côte d'Opale (LAB. RII) (2006); judecător la Tribunalul Uniunii Europene începând cu 12 ianuarie 2007.

1. Vi se pare oportună schimbarea sistemului judiciar român, prin renunțarea la un grad de jurisdicție? Consi-derați că ar fi necesară o reșezare a sistemului judiciar în teritoriu, cu desființarea judecătoriilor (o asemenea reformă au adoptat de curând Olanda și Franța, vizând desființarea unor instanțe mici), încât să existe trei grade ale instanțelor, astfel cum există în majoritatea covârșitoare a statelor europene: tribunal, curți de apel (sau de justiție) și Înalta Curte? Aceasta ar presupune consecințe benefice pentru resursele umane și materiale pentru sistem, posibilitatea unei judecăți mai bune pe

fond, eliminarea unei noi judecăți pe fond în apel, instituirea recursului drept cale de atac limitată strict la problemele de drept. Înalta Curte de Casație și Justiție ar trebui să apară ca instituția judiciară ce s-ar pronunța pe întrebări preliminare vizând aplicarea unor texte de lege și recursurile împotriva sentințelor curților de apel.

Aceasta ar presupune consecințe benefice pentru resursele umane și materiale pentru sistem, posibilitatea unei judecăți mai bune pe fond, eliminarea unei noi judecăți pe fond în apel, instituirea recursului drept cale de atac limitată strict la problemele de drept. Înalta Curte de Casație și Justiție ar trebui să apară ca instituția judiciară ce s-ar pronunța pe întrebări preliminare vizând aplicarea unor texte de lege și recursurile împotriva sentințelor curților de apel.

În mod principal, cred că este un obiectiv bun.

2. Apreciați că este necesară eliminarea căii de atac a apelului pentru cauzele mai simple? Dispozițiile din noile coduri de procedură sunt de ajuns?

Apelul trebuie să fie păstrat pentru toate cauzele judecate în primă instanță de viitoarele tribunale. Pentru cauzele „mai simple”, aș prefera crearea unor forme flexibile și facile de justițiabilitate. Am o preferință specială pentru crearea instituției judecătorilor de pace. În acest fel, *ipso facto*, viitoarele curți de apel vor fi degrevate de toate „cauzele simple”.

3. În Germania, spre exemplu, în cauzele simple (plângerile contravenționale, pretențiile comerciale, litigiile de muncă) se parcurge o procedură prealabilă administrativă pentru ca în fața instanței să fie adus doar recursul, acesta fiind judecat de un singur judecător. Considerați necesară crearea unui astfel de filtru?

Pot agreea și forme diverse de justiție „administrativă”, cu condiția găsirii acelor garanții de imparțialitate pe care, în principiu, sistemul judiciar le asigură.

4. Vedeți ca fiind o măsură favorabilă sistemului judiciar desființarea instanțelor militare, instanțe menținute cu un statut special și integrarea acestora în cadrul tribunalelor obișnuite și Curții de Apel București, ca secții militare sau completuri specializate, judecătorii urmând a avea drepturi similare judecătorilor din întreg sistemul judiciar?

Nu. Prefer modelul american. Cauzele militare cunosc specificități și sensibilități proprii, iar apartenența României la NATO trebuie să fie apreciată și prin responsabilitatea cu care tratează aceste particularități în care sunt antrenate secrete militare, interese ce depășesc fruntariile țării și cunoștințe ce exced pregătirii specifice justiției civile.

5. Care considerați că ar fi rolul Consiliului Superior al Magistraturii în sistemul judiciar român? E necesar ca acesta să aibă în componență mai mulți reprezentanți ai societății civile? De cine să fie numiți ori cine să-i aleagă? Care ar fi criteriile pe care trebuie aceștia să le îndeplinească? E necesar să aibă o înaltă pregătire profesională și un statut profesional superior: profesori universitari, avocați renumiți, foști judecători la Curțile Europene? E necesară reprezentarea celorlalte profesii judiciare (avocați, notari, consilieri judiciari) în C.S.M.?

Toate aceste întrebări pot cunoaște răspunsuri extrem de elaborate și acestea din urmă, la rândul lor, pot cunoaște registre hermeneutice diverse. În mai multe ocazii, în mod public, am manifestat preferințe pentru crearea doar a unui

for suprem al judecătorilor, cu rol minimal, pur deontologic. Am mai precizat într-un interviu: judecătorul nu poate fi asimilat magistraților; judecătorul nu poate accepta să fie tratat drept „magistrat”; el trebuie să-și păstreze intușabila independență, să rămână simbolul viu al arbitriului imparțial și „neconcertat”.

Magistrații au fost, dintotdeauna, doar funcționari de stat, fie înalți, fie obișnuiți. Nu știu cum a putut fi acceptată în România aceasta teză revoluționară, judecătorul-magistrat. E un mare mister pentru mine. Pentru funcționarea Justiției ca putere, ca aparat (logistică, salarii, dotări etc.), singurul responsabil, în opinia mea, este ministerul aferent. Eu sunt foarte atașat de teoria separației puterilor în stat a lui Montesquieu. Acest autor, pe care-l apreciez foarte mult, nu vorbește nicăieri de puterea „judiciară” sau „judecătorească”, ci de „puterea judecătorului”. Ca atare, fiecare judecător în parte formează o instituție în sine: fie când judecă în formație de judecător unic, fie colegial. Multe interese politice, de-a lungul timpului, au făcut ca această putere în sine să fie negată. Judecătorii au fost fie „sindicalizați”, fie asimilați funcționarilor, fie au fost grupați în colective atipice de „oameni ai muncii”. Asta s-a întâmplat, de la Revoluția franceză încoace, ceea ce a denaturat profund rolul și profilul judecătorului. Judecătorul european, copiind profilul celui din common law, are independența neștirbită. El nu este nici sindicalist, nici asociat, nici funcționar, nici element al ierarhiei, nimic din toate aceste boli mortale pentru independența sa nu-l atinge. Este judecător, purtător unic de putere et punctum. Este puterea judecătorului în sine și în acțiune.

6. Ce cale de recrutare în magistratură considerați că ar fi corespunzătoare situației actuale a societății românești: recrutarea printr-o școală superioară de pregătire deschisă oricărui absolvent al facultății de drept ori recrutarea prin examene după un număr de ani

vechime în diverse profesii juridice? Considerați că se asigură o calitate net superioară a pregătirii magistraților prin o școală superioară de magistratură?

Deși, la începutul carierei mele, m-am bucurat de beneficiile unui sistem care exalta virtuțile elitelor universitare, deși propensiunile spre cercetare și aprofundare m-au avantajat, am dedus că judecătorilor li se cere mai mult decât o pura versatilitate în câmpul euristicii juridice. Este vorba, în primul rând, de modestie, toleranță, discreție, bun caracter, neprecipitare, curaj al opiniei motivate și drepte, în contra, chiar, a oricărui curent majoritar, ambiție de „catâr” în afirmarea adevărului. Priviți-l pe Reginal din „12 oameni furioși”. Sunt multe lucruri de spus. În paradigma imaginată de mine, aş stabili la fiecare instanță un comitet de recrutări, format din cei mai experimentați și reputați foști judecători, oameni fără interese partizane, care să selecteze candidați cu o experiență minimă în avocatură sau procuratură, dar candidați care să nu provină din barourile sau parchetele locale, ci din alte părți ale țării.

A fi judecător înseamnă a încununa o carieră, a pune în operă o vocație, nu a începe să te descoperi ca jurist și nici a face o meserie ca oricare alta. După lungii studii universitare (licență, masterat, doctorat), după o practică intensivă în sferile auxiliare justiției (avocatură, procuratură), după o afirmare publică a unei personalități armonioase, verificată prin tirurile încrucișate ale colegilor practicieni, extrem de atenți la orice detaliu și la toate încercările vieții, un astfel de judecător va putea să inspire cea mai mare încredere justițiabililor și va transforma scaunul de judecată într-un izvor de înțelepciune și senină detașare de toate „periferiile” conflictelor locale.

În fine, în mod excepțional, aş accepta și prezența câtorva ucenici formați într-o școală specială, dar cu condiții de admitere radical diferite de ceea ce văd în acest moment la unele școli europene. În niciun caz pe bază de test grilă...

7. Apreciați că sistemul actual de învățământ din facultățile de drept din România suferă de lacune în ce privește pregătirea studenților în diversele ramuri de drept? Dacă răspunsul în viziunea dumneavoastră e afirmativ, puteți indica aceste lacune? Care ar fi rezolvarea lor și cum apreciați că este necesar a se schimba sistemul de învățământ din facultățile de drept? E necesară o colaborare strânsă între instanțe, birourile de avocați și facultățile de drept în ce privește practica studenților? Cum să se materializeze o astfel de colaborare care să fie efectivă, iar nu numai formală? Școala românească de drept poate deveni competitivă, în spațiul concurențial al Uniunii Europene?

Nu mă pot pronunța asupra calității actului didactic din astfel de școli. Nu vreau să mă arăt sceptic. Știu că, prin definiție, orice școală înobilează spiritul. Apoi, eu n-aș trata astfel problema școlilor de magistratură. Eu sunt un adept al școlii dreptului organic. Pentru mine, întregul sistem prezintă o semnificație monadică. Precum la americani, aș condiționa participarea la examenul de admitere la drept de absolvirea unui colegiu de trei ani (filosofie, istorie, litere, științe sociale în general). Examenului de admitere la facultățile cu profil juridic ar deveni elemente curriculare necesare pentru evaluările viitoare pentru cei ce vor aspira să devină judecători. Trebuie să înțelegem că judecătorii viitori ai țării trebuie să facă parte, ca într-o adevărată aristocrație, din elitele de caracter. România viitoare va avea nevoie imperioasă de astfel de elite de caracter, cu evoluție academică și profesională nedubioasă. În sfârșit, un master după facultate și o practică profesională de minim cinci ani, ar putea să-i pună pe acești oameni pe un virtual „album judicum”. În mod excepțional, doctorii în drept ar putea fi recrutați fără filtrul „practicii”, cu condiția prezentării garanțiilor de onorabilitate din partea celor ce le-au ghidat studiile și cercetările.

Da. Prin eliminarea a tot ce conduce la ficționarea obligațiilor. Am mai afirmat: cheia soluțiilor bune stă în:

- recrutarea studenților din rândurile absolvenților de colegii postliceale în domeniile ce pregătesc bunele raționamente ale juriștilor, domenii prezentate mai sus;

- organizarea de concursuri de admitere pe locuri limitate și reduse (vorbesc de universitățile de stat);

- urmărirea cu maximă atenție a metodelor specifice seminariilor; seminariile, în opinia mea, reprezintă chintesența Almei Mater; cele mai bune facultăți de drept din lume se caracterizează prin o oferta excepțională de seminarii; este bun și învățământul la distanță, dar niciodată un judecător sau o elită în drept nu poate să compenseze lipsa seminarului; seminarul este Altarul Universității; fără seminar, totul este ficțiune și parelnicie;

- statutul profesorilor ar putea fi similar celui de la „Cuza” din Iași: predare doar la o universitate, grație unui angajament de fidelitate, cu eventuale colaborări științifice cu universități străine, dar fără niciun rabat de la obligația de-a fi permanent la dispoziția studenților;

- practica nu este edificatoare în sistemul continental-european; pentru acomodare cu aspectele superficiale ale vieții instanțelor, sunt suficiente câteva discipline specifice la nivel de master;

Munca judecătorului este una pur noetică. Corsetul practic și procedurist poate fi folosit și după studiile universitare. În loc să participe, ca un spectator, la aparențele iluzorii ale actorilor implicați în procesul judiciar, i-aș orienta pe studenți spre informatica juridică, studiul logicii și al unor elemente de matematici aplicabile sistemelor sociale, antropologiei, pentru cunoașterea mai bună a omului, psihologiei judiciare pentru acomodarea cu histrionismul propriu lumii instanțelor etc.

Este deja competitivă prin reprezentanții ei. Sunt mulți confrăți din Europa epatați de performanțele notabile,

incredibile uneori, ale juriștilor români. După o perioadă de specializare în ramuri cu o suprafață de expunere mai mare în Europa, juriștii români ce vor respecta tradițiile studiului performant vor fi și mai vizibili.

8. Considerați că situația socială și economică a României influențează defavorabil alegerea unei anumite profesii juridice? Apreciați că interesele materiale au condus mulți absolvenți de drept de a alege una sau alta dintre profesiile juridice? Dacă răspunsul este afirmativ, cum se poate preveni o astfel de tendință?

Fiind organicist, dau valoare de cauzalitate și de condiționare mai mare chiar și unor aspecte aparent benigne. Răspunsul este, firește, afirmativ.

Interesele materiale, interesele în general, nu trebuie anatemizate. Ele sunt mobiluri la fel de onorabile precum cele mai idealiste porniri. Ceea ce ne interesează este armonia dintre structura personalității profesionistului și exigențele proprii profilului cerut. În privința judecătorilor, această structură trebuie să corespundă modestiei de monah, curajului de cavaler și toleranței cristice. Fiind o vocație, cel „interesat” trebuie să știe că societatea îl va chema pentru această misiune pe bază de meritocrație. *Ipsa facto*, ponderea intereselor particulare (meschinării, vanității etc.) va fi redusă când filtrele meritocrației vor funcționa în modul scontat.

9. În urma numeroaselor condamnări ale României la CEDO, care sunt măsurile pe care le vedeți a fi adoptate pentru a preîntâmpina, pe de o parte, plângeri la CEDO, iar pe de altă parte condamnări în temeiul Convenției Europene a Drepturilor Omului? Considerați că judecătorii poartă vina exclusivă a acestor condamnări? Sau justițiabilul român nu cunoaște condițiile în care poate

sesiza instanța de la Strasbourg, multe plângeri fiind informate?

CEDO, făcând parte din sistemul judiciar, este recomandabil a fi folosită. O instanță, oricare ar fi ea, este onorată să știe că este căutată pentru înțelepciunea și imparțialitatea cu care judecă. Nu văd decât efectul benefic al prezenței acestei instanțe în peisajul european. România nu este condamnată *in abstracto*, ca entitate metafizică. Sunt erori judiciare care sunt îndreptate de această instanță europeană. Erorile judiciare, în limite rezonabile, fac parte din jocul hermeneutic special rezervat prin definiție judecătorului. Altminteri, din interese economice, am recunoaște doar un grad de jurisdicție și am renunța la sistemul judiciar în favoarea „justiției totale și unipersonale”, bazată pe teza totalitară a „infaibilității judecătorului”. Spre deosebire de confrății mei, nu vad în fenomenul CEDO ceva ultragiant la adresa României. Oricât de „scump” ar părea actul de justiție, este preferabil ieftinătății injustițiilor comise din eroare de interpretare sau din precarități tranzitorii.

Judecata judecătorilor este rezervată, dintotdeauna, tot judecătorilor. Nicio hotărâre a CEDO nu i-a judecat pe judecătorii români, ci, eventual, a interpretat diferit o situație de fapt și o armatură de argumente juridice ale judecătorilor din instanțele naționale. Afirmatia cu caracter global „judecătorii poartă vina exclusivă a acestor condamnări” nu are niciun temei real. Judecătorii au responsabilități configurate exclusiv de legi și statute. Dacă am folosi ambiguitățile din jurul definițiilor specifice, am nega principiul sacrosanct al independenței judecătorului. Nici pe plan intern nu se practica o astfel de analiză. Dacă ar fi altfel, înseamnă că instanțele supreme ar trebui să elimine metodic toate instanțele inferioare datorită unor atât de firești mecanisme ale casației. Este absurd, chiar dacă, aparent, spectaculos să afirmi că

judecătorii români trebuie să poarte povara non-infailibilității interpretărilor lor.

Justițiabilul are o datorie față de conștiința sa de a găsi chipul real al justiției în cazul său. El nu poate fi niciodată considerat vinovat de nepriceperea sa în expunerea cazului sau în proasta identificare a căii de soluționare. Judecătorii nu trebuie să-i privească pe acești oameni jertfelnici pentru dreptatea lor cu superbia celor învățați. Justițiabilii, căutându-și dreptatea, nu sunt niciodată vinovați. Doar cei de rea-credință, poate, abuzivii, procesomanii, cei ce transformă pasiunea dreptății într-o manie irațională. Toți ceilalți, dimpotrivă, trebuie să fie apreciați. Este datoria ce incumbă în mod unic judecătorului, aceea de a stabili cu exactitate elementele raportului juridic conflictual. Iar judecătorul nu trebuie să se plângă de precaritatea mijloacelor folosite de cel pe care-l judecă. Dimpotrivă, este fascinant să limpezești apele tulburi, nu oglinzile de cristal.

10. Considerați că și în prezent, în lume și în România, puterea politică exercită influență sau control asupra magistraților? Dacă răspunsul este afirmativ, în ce modalitate?

Datoria de rezervă îmi impune să nu răspund la această întrebare. Judecătorii sunt în mod natural incoruptibili. Faptul că ei judecă în colegii reprezintă încă o garanție a incoruptibilității. Sunt extrem de rare cazurile de luare de mită în rândurile lor. Este, cred, misiunea socială cea mai onorabilă din această perspectivă. Apoi, societatea are numeroase mijloace de observare a muncii lor, o muncă atât de transparentă, în care orice decizie este motivată pe baza unor izvoare formale aflate la dispoziția tuturor. Important este ca societatea să asigure serenitatea judecătorului. Inhibarea lor, prin folosirea abuziva a acuzelor sau invectivelor generale, vași,

a ambiguităților dezonorante, este o ignobilă surprare a temeliei înseși a solidarității sociale: dintotdeauna, societatea posttribală s-a construit pe fundamentul justiției comune. Acesta este un fundament al certitudinilor, spre deosebire de celelalte lucruri comune, precum visele de prosperitate, pace, bine colectiv și individual etc.

11. Ce ar trebui să facă membrii corpului profesional al magistraților pentru întărirea independenței și sporirea încrederii publicului în *actul de dreptate*? Este necesară o educare a elevilor și adulților în acest sens?

Faptul de a munci cu demnitate, cu modestie și discreție, evitând încălcarea obligațiilor de rezervă, a deontologiei profesionale, luptând pentru echitate și salvând-o cu toate mijloacele legii, evitând capcanele carierismului neprincipial și atracțiile falacioase ale spiritului vanitos, respectându-și colegii și, firește, renunțând la orice iluzie a recompenselor nemeritate și ilegale este, cred, suficient pentru ca faima lor să îi poarte la onorurile la care visează. Oricum, dincolo de ipostaza de judecător, în tradiția antică, doar aceea de erou era mai respectată.

Ca orice act de educare, nu-l consider superfluu nici pe acesta.

12. Care apreciați că este rolul avocaților în întărirea medierii, privit din perspectiva faptului că avocații sunt primii care iau contact cu persoanele aflate în diverse conflicte? Considerați că este suficient a se prevedea obligația judecătorului de a îndruma părțile la mediere, câtă vreme medierea trebuie adusă de cele mai multe ori la cunoștința publicului anterior luării în calcul a posibilității de a introduce a acțiunii în instanță?

Eu sunt atașat de figura judecătorului de pace. Nu văd un rol special pentru avocați în domeniul medierii. Avocații sunt, în mod natural, atașați de interesele clienților lor și dubla ipostază, de luptători și pacificatori, nu poate fi decât sursa unor conflicte viitoare, inclusiv de conștiință. Gândiți-vă la ce urmează după mediere, nu doar la medierea, ca tehnică de comunicare.

13. În ce privește problema investițiilor, considerați că sistemul judiciar român este capabil a se autofinanța, parțial și cât? Care ar fi măsurile ce trebuie luate în acest scop?

Nu știu ce să vă răspund la această întrebare. Nu am talent managerial și nu am nici datele necesare evaluării nevoilor materiale ale unui sistem aparent pletoric.